Zmiany w procedurze cywilnej (cz. 1) — wyspecjalizowane sądy będą zajmować się sprawami z zakresu własności intelektualnej?

30 października ubiegłego roku do Sejmu RP wpłynął rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, stanowiący owoc prac powołanego w 2017 r. przy Ministrze Sprawiedliwości Zespołu do spraw opracowania koncepcji utworzenia sądów własności intelektualnej. Pierwotnie przewidywał on wejście nowych przepisów w życie już 1 stycznia bieżącego roku. Ze względu na zasadę dyskontynuacji prac parlamentu, proponowana nowelizacja została jednak „zawrócona" ze ścieżki sejmowej i konieczne było ponowne jej przyjęcie przez rząd, co nastąpiło 3 grudnia. Pierwsze czytanie projektu w Sejmie IX Kadencji odbyło się 20 grudnia, zaś drugie i trzecie tego samego dnia, 10 stycznia; następnie był on rozpatrywany w Senacie, który 6 lutego przyjął poprawki. Na chwilę obecną data wejścia w życie wskazana w projekcie to 1 lipca 2020 r. (aczkolwiek w odniesieniu do pewnych przepisów termin ten został określony inaczej); ze względu na szereg na tyle doniosłych zmian w zakresie postępowań w sprawach własności intelektualnej, jakie wprowadza, zasługuje on na szczególną uwagę już na obecnym etapie prac legislacyjnych.

Przygotowaliśmy dla Państwa analizę kluczowych rozwiązań zawartych w proponowanej nowelizacji — dziś zachęcamy do zapoznania się z jej częścią pierwszą, w której zajmujemy się zagadnieniami definicji spraw własności intelektualnej i wyznaczenia specjalnych sądów, które będą zajmować się ich rozpatrywaniem.

Definicja sprawy własności intelektualnej

Projekt nowelizacji rozszerza katalog postępowań odrębnych w drodze dodania nowego działu IVg, który to ustanawia regulacje postępowania w sprawach własności intelektualnej. Zakres zastosowania nowych przepisów wyznacza przyjęta definicja legalna spraw własności intelektualnej, według której są to sprawy o ochronę praw autorskich i pokrewnych, jak również dotyczące wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych, topografii układów scalonych oraz o

Wszelkie prawa zastrzeżone WTS Rzecznicy Patentowi - Witek, Śnieżko i Partnerzy©

ochronę innych praw na dobrach niematerialnych (art. 479^{89} § 1 KPC). Warto zauważyć, że przywołany przepis § 1 powtarza bez żadnych modyfikacji regulację, która dotąd umiejscowiona była w części ogólnej KPC, a konkretnie: w art. 17 pkt 2 określającym właściwość rzeczową sądów okręgowych.

Co więcej, w rozumieniu tego działu sprawami własności intelektualnej są także sprawy o zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji; o ochronę dóbr osobistych w zakresie, w jakim dotyczy ona wykorzystania dobra osobistego w celu indywidualizacji, reklamy lub promocji przedsiębiorcy, towarów lub usług; jak również o ochronę dóbr osobistych w związku z działalnością naukową lub wynalazczą (art. 479^{89} § 2). Podobnie jak w wypadku przepisu § 1, objęcie odrębnym postępowaniem spraw o zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji wiązało się z eliminacją pkt. 4^3 z dotychczasowego tekstu art. 17 i przeniesieniem go w niezmienionym brzmieniu do części szczególnej. Wreszcie zakres kognicji sądów własności intelektualnej uzupełniają sprawy związane z ochroną dóbr osobistych w zakresie, w jakim pozostają one w związku z problematyką własności intelektualnej. Tutaj bez znaczenia pozostanie okoliczność, czy powód żąda ochrony o charakterze wyłącznie majątkowym, czy wyłącznie niemajątkowym, czy wreszcie występuje równocześnie z roszczeniami dwóch typów. Kwestia ta pozostawała istotna w świetle regulacji art. 17 w dotychczasowym brzmieniu: przepis pkt. 1 przekazywał do właściwości rzeczowej sądów okręgowych sprawy „o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe" (z pewnymi wyjątkami). Charakter roszczeń w związku z naruszeniami dóbr osobistych determinował więc, czy sprawa rozpoznawana była przez sąd rejonowy czy okręgowy. Takie naruszenia, pozostające w związku z działalnością naukową lub komercyjną, mają być odtąd rozpatrywane w postępowaniu odrębnym zastrzeżonym dla spraw własności intelektualnej.

W uzasadnieniu projektu autorzy powołują się na dotychczasowe orzecznictwo odnoszące się do art. 17 pkt 2 KPC, podkreślając, że definicja spraw własności intelektualnej powinna być wciąż rekonstruowana z jego uwzględnieniem. Przytaczają w tym kontekście tezę sformułowaną przez Izbę Cywilną Sądu Najwyższego w postanowieniu z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie o sygn. III CZ 6/15, gdzie SN opowiedział się za szerokim rozumieniem pojęcia „sprawy o ochronę autorskich praw majątkowych". Zdaniem SN, sprawa taka powinna być interpretowana funkcjonalnie, bez ograniczania jej zakresu wyłącznie do ochrony autorskich praw osobistych i autorskich praw majątkowych w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Jak zauważył SN, „cel przekazania przedmiotowych spraw do właściwości rzeczowej sądu okręgowego przemawia (…) za tym, aby pojęciem tym obejmować ogół spraw o roszczenia na tle regulacji prawa autorskiego". Uzasadniając obrany kierunek wykładni, SN zaznaczył, że „przekazanie (…) do właściwości sądów okręgowych spraw o ochronę praw autorskich i pokrewnych motywowane jest — podobnie jak w wypadku innych kategorii spraw wskazanych w tym przepisie — założeniem, że sprawy takie z reguły mają bardziej złożony charakter prawny ze względu na leżące u ich podłoża regulacje. Wymagają one zatem większego doświadczenia, jak również koncentracji w ramach mniejszej liczby sądów".

Wszelkie prawa zastrzeżone WTS Rzecznicy Patentowi - Witek, Śnieżko i Partnerzy©

Należy zauważyć, że umiejscowienie definicji spraw własności intelektualnej zmieniło się dwukrotnie w trakcie prac legislacyjnych. W tekście ustawy uchwalonym przez Sejm 9 stycznia definicja znalazła się w art. 1 KPC w bezpośrednim sąsiedztwie definicji spraw cywilnych. Senat uchwalił natomiast poprawki, według których definicja spraw własności intelektualnej ma zostać przywrócona do nowego działu IV g w takiej postaci, w jakiej sformułowano ją w projekcie rządowym. Przyjęte przez Senat poprawki wiążą się również z odejściem od zmiany redakcyjnej wprowadzonej na etapie prac w Sejmie, t.j. rezygnacji z wyodrębnienia spraw o zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji; o ochronę dóbr osobistych w zakresie, w jakim dotyczy ona wykorzystania dobra osobistego w celu indywidualizacji, reklamy lub promocji przedsiębiorcy, towarów lub usług; jak również o ochronę dóbr osobistych w związku z działalnością naukową lub wynalazczą. W tekście ustawy przyjętym 10 stycznia wymienione kategorie spraw stanowią sprawy własności intelektualnej, bez zawężenia zakresu zastosowania definicji do działu IV g.

Sądy własności intelektualnej

W przepisach omawianego działu IVg, zaraz po zdefiniowaniu spraw własności intelektualnej, następuje wskazanie sądów, które mają je rozpatrywać po wejściu nowych przepisów w życie. Jest to zarazem aspekt nowelizacji, który wymaga szczególnie pogłębionej analizy ze względu na potencjał głębokiego przeobrażenia dotychczasowych procedur i wywołania najdalej idących skutków.

W celu zestawienia proponowanych zmian z dotychczasowym stanem prawnym, należy zwięźle przypomnieć, że obecnie sprawy własności intelektualnej na podstawie przywoływanego już art. 17 KPC należą do właściwości rzeczowej sądów okręgowych, przy czym Sąd Okręgowy w Warszawie jest wyłącznie właściwy do rozstrzygania w sprawach dotyczących unijnych znaków towarowych i wspólnotowych wzorów przemysłowych.

Literalne brzmienie postanowienia o właściwości rzeczowej w postępowaniach w sprawach własności intelektualnej nie ujawnia wprost żadnej rewolucji, która miałaby się pod tym względem dokonać. Zgodnie z art. 479^{90} § 1, sprawy własności intelektualnej należą do właściwości sądów okręgowych. Aktualne pozostaje więc dotychczasowe założenie, wyraźnie zaaprobowane również we wskazanym powyżej orzeczeniu SN w sprawie III CZ 6/15, że to właśnie sądy okręgowe są lepiej predysponowane do rozpatrywania spraw o takim charakterze. Rozpoznawanie spraw własności intelektualnej wymaga kompetencji i doświadczenia, wyższego stopnia koncentracji i spójności, co uzasadnia wyłączenie ich z zakresu kognicji sądów rejonowych i przekazanie ich do rozpoznania już w pierwszej instancji na poziomie sądów okręgowych. Autorzy projektu na tym jednak nie poprzestają, sugerując dalej idącą specjalizację.

Wszelkie prawa zastrzeżone WTS Rzecznicy Patentowi - Witek, Śnieżko i Partnerzy©

Otóż, w uzasadnieniu projektu ujawniają oni plan ograniczenia właściwości w sprawach własności intelektualnej do poszczególnych wydziałów sądów okręgowych, których wskazanie miałoby nastąpić w drodze rozporządzenia wykonawczego do ustawy o zmianie KPC. Wstępnie miałyby to być cztery wydziały w skali Polski: w Gdańsku, Poznaniu, Lublinie i Warszawie. Rozporządzenie przewidywałoby również utworzenie dwóch wyspecjalizowanych wydziałów w sądach apelacyjnych — w Poznaniu i Warszawie.

Rezygnuje się przy tym z funkcjonowania Sądu Unijnych Znaków Towarowych i Wzorów Wspólnotowych (XXII Wydział Sądu Okręgowego w Warszawie). Autorzy projektu przekonują, że takie wyodrębnienie straci rację bytu po wejściu w życie nowych przepisów; poszczególne wydziały przy sądach okręgowych (a także wydział przy Sądzie Apelacyjnym w Poznaniu) zyskają więc kompetencję do orzekania w zakresie unijnych znaków towarowych i wzorów wspólnotowych. Projektodawca zdaje sobie zarazem sprawę, że wprowadzenie takiej regulacji wiąże się z wymogiem notyfikacji Komisji Europejskiej: na mocy art. 80 rozporządzenia Rady (WE) nr 6/2002 z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych, Państwa Członkowskie zobowiązane są bowiem do tego, by wyznaczyć na swoich terytoriach możliwie jak najmniejszą liczbę sądów krajowych działających jako sądy pierwszej i drugiej instancji orzekających w sprawach wzorów wspólnotowych.

Należy podkreślić, że Sąd Okręgowy w Warszawie zachowa jednak szczególną pozycję w nowej strukturze. Na mocy art. 479^{90} § 2, będzie on orzekał na zasadzie właściwości wyłącznej w sprawach własności intelektualnej dotyczących programów komputerowych, wynalazków, wzorów użytkowych, topografii układów scalonych, odmian roślin oraz tajemnic przedsiębiorstwa o charakterze technicznym. Tym samym zostanie on postawiony w roli — zapożyczając określenie użyte przez autorów projektu — „technicznego” sądu własności intelektualnej, którego kognicją mają zostać objęte sprawy o szczególnym poziomie skomplikowania, wymagające fachowej wiedzy. Rozdzielenie obowiązków w zakresie rozpoznawania spraw dotyczących unijnych znaków towarowych i wzorów wspólnotowych pomiędzy ogółem sądów własności intelektualnej ma więc niejako skompensować tę kumulację zadań, jaka czeka Sąd Okręgowy w Warszawie na podstawie nowych przepisów.

Rozgraniczenie właściwości

W odniesieniu do właściwości rzeczowej sądów własności intelektualnej, istotny wydaje się problem wyznaczenia precyzyjnych granic zakresu ich kognicji. Warto przyjrzeć się, jakie rozwiązania w tym zakresie proponują autorzy projektu nowelizacji. Wyprzedzając zastrzeżenia ewentualnych krytyków reform, zauważają oni, że poważne trudności mogą zachodzić w tym obszarze zwłaszcza w wypadku spraw nietypowych i związanych z komercjalizacją pewnych dóbr osobistych.

Wszelkie prawa zastrzeżone WTS Rzecznicy Patentowi - Witek, Śnieżko i Partnerzy©

Przepis art. 479[92] KPC miałby wyposażyć pod tym względem sądy własności intelektualnej w szczególną prerogatywę. Nie byłyby on bowiem związane wydanym w trybie art. 200 § 2 KPC postanowieniem innego sądu o przekazaniu sprawy (poprawki senackie eliminują zastrzeżenie, że postanowienie takie musi zapaść w trybie art. 200 § 2 KPC); przy czym „inny sąd" w rozumieniu przepisów po zmianie oznaczałby sąd orzekający według procedury odmiennej niż określona w dziale dedykowanym sprawom własności intelektualnej. Sądy własności intelektualnej będą dysponowały swobodą w podejmowaniu decyzji, czy, uwzględniając charakter danej sprawy, w istocie są najbardziej odpowiednie do jej rozpoznania. W razie ustalenia, że sprawa wcale nie mieści się w ich właściwości rzeczowej, będą mogły delegować ją z powrotem nawet do sądu, które wydał postanowienie o przekazaniu, przy czym zgodnie z art. 479[92] § 3 KPC, sąd, któremu sprawa zostanie przekazana, będzie już związany odpowiednim postanowieniem sądu własności intelektualnej. Używając bardziej kolokwialnego sformułowania, autorzy projektu wychodzą więc z założenia, że sądy własności intelektualnej „będą wiedzieć lepiej", czy charakter danej sprawy w istocie uzasadnia ich właściwość. Ważne wydaje się przy tym wprowadzenie ograniczenia temporalnego: sąd własności intelektualnej zobowiązany będzie do wydania ewentualnego postanowienia o przekazaniu sprawy w ciągu dwóch tygodni od dnia, kiedy dana sprawa do niego wpłynie. Regulacja taka podyktowana jest oczywiście intencją zapobieżenia przewlekłości postępowań.

Badając mechanizm ustanowiony w art. 479[92] KPC, należy zwrócić uwagę, że kwestia rozgraniczania właściwości bynajmniej nie została uregulowana w nowych przepisach w sposób wyczerpujący. Przyznając prymat sądom własności intelektualnej w odniesieniu do rozstrzygania o zakresie własnej kognicji, autorzy projektu nie wyposażają ich w żadne autorytatywne wytyczne, według których postanowienia w tym przedmiocie miałyby być wydawane. W uzasadnieniu wprost wskazują, że proponowane przepisy pozostawiają dla sądów przestrzeń do ukształtowania linii orzeczniczej w tej dziedzinie.

Nawiązując jeszcze do niejako „granicznych" problemów prawnych, należy zauważyć, że przepis art. 479[91] dopuszcza w sprawach rozpoznawanych według procedury opisanej w dziale IVg stosowanie przepisów o innych postępowaniach odrębnych wyłącznie w zakresie, w którym nie są one sprzeczne z przepisami regulującymi postępowanie w sprawach własności intelektualnej. Należy przez to rozumieć, że w pewnych wypadkach możliwe będą pewne kombinacje rozwiązań proceduralnych: autorzy projektu nie wykluczają więc, że może zajść konieczność sięgania po określone instytucje przewidziane np. w postępowaniu nakazowym, upominawczym czy z zakresu prawa pracy; w razie jednak wystąpienia jakiegokolwiek konfliktu pomiędzy odnoszącymi się do nich przepisami a regulacją postępowania w sprawach własności intelektualnej, ta druga ma przeważyć.

Podsumowanie

Jak sygnalizowano we wstępie, była to pierwsza część analizy, i można wyróżnić jeszcze szereg innych aspektów nowelizacji, które wymagają refleksji. W naszej następnej

Wszelkie prawa zastrzeżone WTS Rzecznicy Patentowi - Witek, Śnieżko i Partnerzy©

publikacji znajdą Państwo omówienie kolejnych nowo wprowadzanych środków, takich jak obligatoryjne zastępstwo profesjonalnego pełnomocnika, środki w zakresie zabezpieczenia, ujawniania i wydawania dowodów oraz udzielania informacji, czy wreszcie powództwa szczególne. Zasadne wydaje się przy tym zaprezentowanie oceny proponowanych reform dopiero po przedstawieniu całości nowych rozwiązań. W tym miejscu należy już jednak zaznaczyć, że ogólne kierunki zmian wydają się jak najbardziej zasadne. Trudno bowiem nie zgodzić się z tezą, że natura postępowań w zakresie właściwości intelektualnej wymaga fachowej wiedzy i specjalizacji. Reorganizacja w ramach istniejącej struktury i wyodrębnienie specjalistycznych wydziałów niewątpliwie powinno się przysłużyć poprawie w tym obszarze — nasuwa się jednak pytanie, czy w wystarczającym stopniu; w drugiej części analizy podzielimy się naszymi przewidywaniami w tym zakresie.

Wszelkie prawa zastrzeżone WTS Rzecznicy Patentowi - Witek, Śnieżko i Partnerzy©